IV

Bob

MAKTAB IJODIY BIRLASHMALARI

4.1. Kasbiy faoliyat standarti

4.2. Kasbiy tanlovlar va tadbirlar

4.3. Metodik qo‘llab-quvvatlash

4.4. Malaka oshirish va kasbiy qayta tayyorlash

“Tarbiya biz uchun yo hayot – yo mamot, yo najot – yo halokat, yo saodat – yo falokat masalasidir”

ABDULLA AVLONIY

Ushbu bob quyidagi bo‘limlarni o‘z ichiga oladi: kasbiy faoliyat standarti; kasbiy tanlovlar va tadbirlar; metodik qo‘llab-quvvatlash; malaka oshirish va kasbiy qayta tayyorlash.

Bolalar qo‘shimcha ta’limi tizimini rivojlantirish va hududiy qo‘shimcha ta’lim tizimlarini modernizatsiya qilish nafaqat texnologiyalar hamda ta’lim mazmunini yangilash bilan, balki pedagogik faoliyatni qayta anglash bilan ham bog‘liq. Zamonaviy sharoitda qo‘shimcha ta’lim pedagoglarining funksiyalari va asosiy vazifalarini aniqlashtirish zarurati paydo bo‘lmoqda.

Muhim

Qo‘shimcha ta’lim pedagoglari faoliyatining o‘ziga xosligi shundaki, ularning asosiy motivatsiyasi — o‘z mehnatidan ichki qoniqish olish, ijodiy va pedagogik ishning mazmuni hamda tashqi rol, martaba va kasbiy kutilmalardan ko‘ra faoliyatning o‘zi bilan bog‘liqdir.

Pedagog xodimlar orasida quyidagilar pedagog rolini bajarishi mumkin: umumta’lim maktablari o‘qituvchilari;

- kollej va texnikum pedagoglari;
- oliy ta’lim muassasalari o‘qituvchilari;
- pedagog-psixologlar;
- logopedlar;
- talaba-yoshlar (jumladan volontyorlar sifatida). Bu esa qo‘shimcha ta’lim tizimining salohiyatini
- sezilarli darajada kengaytiradi.

Qo‘shimcha ta’lim tizimi fan, texnika, san’at, tadbirkorlik, sport va boshqa sohalarda muvaffaqiyatga erishgan mutaxassislarni — olimlar, o‘qituvchilar, muhandislar, ishlab chiqarish ustalari, san’atkorlar va boshqalarni jalb qilish imkonini beradi. Ular o‘z asosiy faoliyati bilan bir qatorda pedagogik faoliyatni ham olib boradilar. Bu real iqtisodiyot sektori bilan aloqalarni rivojlantirish va mentorlik tizimini shakllantirish uchun muhimdir.

Muhim

Qo‘shimcha umumta’lim dasturlarini amalga oshirish bo‘yicha pedagogik faoliyatni oliy yoki o‘rta professional ta’limga ega shaxslar, “Ta’lim va pedagogika fanlari” yo‘nalishidagi oliy ta’limni tamomlagan mutaxassislar, yoki malaka ma’lumotnomalari va professional standartlarda belgilangan talablarga mos keluvchi shaxslar amalga oshirishi mumkin.

Ta’lim faoliyatini amalga oshiruvchi tashkilotlar O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuniga muvofiq qo‘shimcha umumta’lim dasturlari bo‘yicha pedagogik faoliyat olib borish uchun tegishli oliy yoki o‘rta professional ta’limga ega, o‘qitilayotgan qo‘shimcha dastur yo‘nalishiga mos malakaga ega mutaxassislarni jalb qilish huquqiga ega.

Nogironligi bo‘lgan bolalar (NBB) uchun qo‘shimcha umumta’lim dasturlari quyidagi asosda tashkil etilishi mumkin:

- moslashtirilgan qo‘shimcha umumta’lim dasturlari;
- maxsus pedagogika va korreksion pedagogika sohasidagi mutaxassislarni jalb qilish;
- pedagoglarning professional qayta tayyorlash va malaka oshirish dasturlaridan o‘tishi.

4.1. Kasbiy faoliyat standarti

Qo‘shimcha ta’lim sohasidagi pedagogning psixologik-pedagogik tavsifi ikki jihatni o‘z ichiga oladi:

- pedagog-universal sifatidagi kasbiy fazilatlariga qo‘yiladigan talablar;
- faoliyat sohasi profiliga oid bilim va kompetensiyalar.
- Ya’ni pedagog muhandis, sportchi, rassom, musiqachi yoki boshqa soha mutaxassisi bo‘lishi mumkin, biroq shu bilan birga edagogic kompetensiyalarga ham ega bo‘lishi kerak — bilim va ko‘nikmalarni boshqalarga yetkaza olishi zarur.

Muhim

Qo‘shimcha ta’lim pedagogi quyidagi funksiyalarni amalga oshirishga tayyor bo‘lishi kerak. Ta’limiy funksiyalar: o‘qitish, tarbiyalash, rivojlantirish. Ijtimoiy-pedagogik funksiyalar: ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, bolalarni moslashtirish, sog‘lomlashtirish va boshqalar. Metodik va boshqaruv funksiyalari: dasturlarni ishlab chiqish, metodik faoliyat, ta’lim jarayonini tashkil etish, boshqaruv faoliyati.

Iqtibos

“Ilmning cheki yo‘q, uni egallashga intilish ham cheksiz bo‘lmog‘I lozim”

Abu Rayhon Beruniy

Bugungi kunda zamonaviy pedagogning faoliyati an’anaviy bilim berish bilan cheklanib qolmaydi: ilmiy asoslangan yondashuvlar, ta’lim jarayonini standartlashtirish va modullashtirish, axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish, shuningdek, ta’lim maqsadlari va natijalarini aniq belgilash hamda baholash kabi jihatlar muhim ahamiyat kasb etmoqda. Pedagogning roli ham tubdan o‘zgarib bormoqda — u endilikda nafaqat bilim beruvchi, balki o‘quvchilarning mustaqil o‘rganishini qo‘llab-quvvatlovchi fasilitator, ularni rivojlanishga undovchi motivator hamda samarali hamkorlik va muloqotni tashkil etuvchi shaxs sifatida faoliyat yuritadi.

Bolalar va kattalar qo‘shimcha ta’limi pedagogining professional standarti quyidagi asosiy mehnat funksiyalarini ajratadi: o‘qitish, tashkiliy-metodik ta’minot hamda tashkiliy-pedagogik ta’minot. Pedagog faoliyatining asosiy maqsadi — ta’lim oluvchilarning bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarni egallash jarayonini samarali tashkil etish, ularning ijodiy qobiliyatlari, kognitiv qiziqishlari va o‘qishga bo‘lgan motivatsiyasini rivojlantirish, intellektual va jismoniy kamolotini qo‘llab-quvvatlash, sog‘lom turmush tarzini shakllantirish, bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish, kasbiy yo‘naltirish hamda qo‘shimcha umumta’lim dasturlarini muvaffaqiyatli o‘zlashtirish natijalariga erishishini ta’minlashdan iborat.

Muhim

Pedagogik faoliyatdagi barcha yaqqol natijalar aslida “ko‘rinmaydigan” jarayonlar — ya’ni tarbiya va rivojlanish natijasidir.

Qo‘shimcha umumta’lim dasturlarini amalga oshiruvchi pedagogning asosiy mehnat funksiyalari:

- qo‘shimcha umumta’lim dasturlarini o‘zlashtirishga qaratilgan o‘quv jarayonini rejalashtirish va tashkil etish;
- dasturlarni amalga oshirish jarayonida ta’lim oluvchilarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish va tarbiyaviy faoliyatni amalga oshirish;
- ta’lim oluvchilarning ota-onalari bilan hamkorlik qilish hamda ularni ta’lim-tarbiya jarayoniga jalb etish;
- qo‘shimcha umumta’lim dasturlarini o‘zlashtirish natijalarini pedagogik monitoring qilish, nazorat qilish va baholash; qo‘shimcha umumta’lim dasturlarining o‘quv-uslubiy va metodik ta’minotini ishlab chiqish hamda takomillashtirish.

Kasbiy standart ish beruvchilar tomonidan quyidagi maqsadlarda qo‘llaniladi:

- kadrlar siyosatini shakllantirish va xodimlarni boshqarish;
- xodimlarni tanlash, joylashtirish va lavozimga tayinlash;
- lavozim yo‘riqnomalari hamda malaka talablarini ishlab chiqish;
- xodimlarni o‘qitish, malakasini oshirish va kasbiy rivojlantirishni tashkil etish;
- xodimlar faoliyatini baholash va attestatsiyadan o‘tkazish; mehnatni tashkil etish va mehnatga haq to‘lash tizimini takomillashtirish.

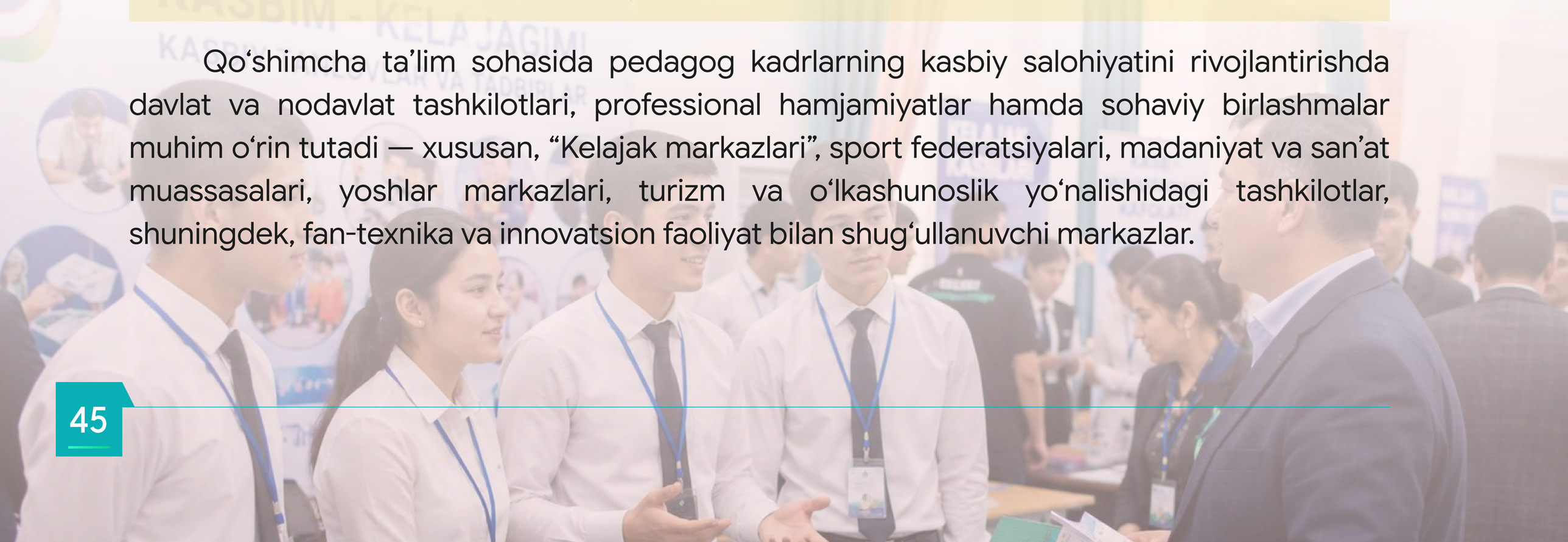
4.2. Kasbiy tanlovlar va tadbirlar

Qo‘shimcha ta’lim pedagoglari uchun professional tadbirlar tajriba almashish, kasbiy ko‘nikmalarni rivojlantirish, bilimlarni yangilash, pedagogik ijodkorlikni qo‘llab-quvvatlash hamda professional o‘sishni rag‘batlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Master-klasslar va seminarlar pedagoglarga o‘zaro tajriba almashish, ilg‘or metodikalar bilan tanishish va zamonaviy ta’lim yondashuvlarini o‘rganish uchun qulay platforma yaratadi. Konferensiyalar va forumlar qo‘shimcha ta’lim sohasidagi dolzarb masalalarni muhokama qilish, yangi strategiyalarni ishlab chiqish hamda innovatsion pedagogik yondashuvlarni ommalashtirish imkonini beradi.

Muhim

Kasbiy tanlovlarning asosiy maqsadi pedagoglarning kasbiy yutuqlarini aniqlash, ularni rag‘batlantirish va qo‘llab-quvvatlash, shuningdek, ilg‘or pedagogik tajriba hamda samarali metodikalarni aniqlab, keng ommalashtirishdan iboratdir.

Qo‘shimcha ta’lim sohasida pedagog kadrlarning kasbiy salohiyatini rivojlantirishda davlat va nodavlat tashkilotlari, professional hamjamiyatlar hamda sohaviy birlashmalar muhim o‘rin tutadi — xususan, “Kelajak markazlari”, sport federatsiyalari, madaniyat va san’at muassasalari, yoshlar markazlari, turizm va o‘lkashunoslik yo‘nalishidagi tashkilotlar, shuningdek, fan-texnika va innovatsion faoliyat bilan shug‘ullanuvchi markazlar.

Qo‘shimcha ma’lumot

Tanlov jarayonining ochiqligi va shaffofligini ta’minlash maqsadida ishtirokchilarning o‘z tashabbusi bilan o‘zini nomzod sifatida ilgari surishi (o‘zini o‘zi tavsiya etish) ham nazarda tutiladi.
Pedagogik kompetensiyalar chempionati pedagoglarning kasbiy mahoratini rivojlantirish, ilg‘or tajribalarni ommalashtirish, hududiy pedagogik hamjamiyatlarni birlashtirish hamda ta’lim sohasida samarali hamkorlik aloqalarini kengaytirish maqsadida tashkil etiladi.

Jismoniy tarbiya va sport yo‘nalishidagi kasbiy mahorat tanlovlari ushbu kasblarning ijtimoiy nufuzini oshirish, ilg‘or tajribalarni ommalashtirish va pedagoglarning kasbiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash maqsadida tashkil etiladi. Bu tanlovlar orqali o‘quvchilarda Vatanga sadoqat, fuqarolik mas’uliyati, mehnatsevarlik, kattalarga ehtirom, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sadoqat, O‘zbekiston xalqining boy tarixiy-madaniy merosi va an’analariga hurmat, shuningdek, tabiat va atrof-muhitga ehtiyotkorona munosabat kabi fazilatlarni shakllantirishga alohida e’tibor qaratiladi.

Pedagoglarning kasbiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash maqsadida respublika miqyosida ta’lim forumlari, konferensiyalar, seminarlar va anjumanlar muntazam ravishda tashkil etib boriladi — bu tadbirlar pedagoglar, ta’lim muassasalari rahbarlari, ta’lim boshqaruvi organlari mutaxassislari, oliy ta’lim muassasalari professor-o‘qituvchilari, nodavlat notijorat tashkilotlari hamda ta’lim sohasidagi hamkor tashkilotlar vakillarini birlashtiradi.

4.3. Metodik qo‘llab-quvvatlash

Ta’lim tizimida pedagoglarning kasbiy faoliyatini samarali tashkil etish va ta’lim sifatini oshirish metodik qo‘llab-quvvatlash tizimining uzluksiz faoliyatiga bog‘liq. Respublikada metodik qo‘llab-quvvatlash quyidagi institutlar va tuzilmalar orqali amalga oshiriladi:

- O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi;
- Pedagogik mahorat markazlari;
- Pedagoglarni yangi metodikalarga o‘rgatish milliy markazi va uning hududiy bo‘linmalari;
- Ixtisoslashtirilgan ta’lim muassasalari agentligi tizimidagi metodik xizmatlar;
- “Kelajak markazlari”bolalar markazlari va ularning metodik kengashlari;
- Bolalar va yoshlarning iste’dodlarini aniqlash hamda rivojlantirishga ixtisoslashgan markazlar;
- Oliy ta’lim muassasalari huzuridagi ilmiy-metodik markazlar;
- Hududiy maktabgacha va maktab ta’limi boshqarmalari hamda metodik xizmatlar.

Metodik xizmatning asosiy yo‘nalishlari:

- pedagoglarga konsultativ yordam ko‘rsatish;
- o‘quv-metodik materiallarni ishlab chiqish va takomillashtirish;
- seminar, trening, vebinar va mahorat darslarini tashkil etish;
- ilg‘or pedagogik tajribalarni aniqlash va ommalashtirish;
- ta’lim sifati monitoringini olib borish;

- pedagoglarning kasbiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash;
- iste’dodli o‘quvchilarni aniqlash va rivojlantirish bo‘yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqish.

Muhim

Metodik qo‘llab-quvvatlash tizimining eng muhim vazifalaridan biri pedagoglarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta’minlash, ularga zamonaviy ta’lim texnologiyalarini amaliyotga joriy etishda ko‘maklashish hamda ilg‘or tajribalarni ta’lim muassasalari faoliyatiga tatbiq etishdan iboratdir.

Kadrlarning kasbiy rivojlanishini axborot-metodik ta’minlashda elektron ta’lim platformalari, metodik portallar, ilmiy-amaliy nashrlar, raqamli resurslar va masofaviy ta’lim texnologiyalaridan keng foydalaniladi.

4.4. Malaka oshirish va kasbiy qayta tayyorlash

Qo‘shimcha kasbiy ta’lim pedagog xodimlarning kasbiy bilim va ko‘nikmalarini muntazam yangilab borish, zamonaviy pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish hamda ta’lim sifatini oshirishning muhim shakli hisoblanadi. Malaka oshirish va kasbiy qayta tayyorlash jarayonida pedagoglar davlat ta’lim standartlari, kasbiy kompetensiyalar, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, innovatsion ta’lim metodlari hamda ilg‘or milliy va xalqaro tajribalarni o‘zlashtiradilar.

Pedagog kadrlar oliy ta’lim muassasalarida “Pedagogika”, “Boshlang‘ich ta’lim”, “Maktabgacha ta’lim”, “Psixologiya”, “Jismoniy madaniyat”, “San’at ta’limi” hamda boshqa pedagogik yo‘nalishlar bo‘yicha bakalavriat va magistratura dasturlarida tayyorlanadi. Shuningdek, kasb-hunar maktablari, kollejlar va texnikumlarda ham tegishli pedagogik yo‘nalishlar bo‘yicha mutaxassislar tayyorlanadi. Bundan tashqari, musiqa, san’at, sport, texnika, axborot texnologiyalari va boshqa yo‘nalishlarda faoliyat yurituvchi mutaxassislar ham bolalar uchun qo‘shimcha ta’lim muassasalarida pedagog sifatida ishlashlari uchun kasbiy qayta tayyorlash dasturlaridan o‘tishlari mumkin.

Maktablarda, “Kelajak markazlari”da, bolalar musiqa va san’at maktablarida, sport maktablarida hamda boshqa qo‘shimcha ta’lim tashkilotlarida faoliyatning kengayishi natijasida qo‘shimcha ta’lim pedagogi, to‘garak rahbari, metodist, tyutor va tashkilotchi-pedagog lavozimlari uchun malakali mutaxassislarga ehtiyoj ortib bormoqda. Amaliyotda quyidagi ikki model qo‘llaniladi:

1. Pedagogik oliy ma’lumotga ega mutaxassislarni qayta tayyorlash (o‘qituvchilar, tarbiyachilar, pedagog-psixologlar, ijtimoiy pedagoglar va boshqalar) — bunday dasturlar odatda kamida 288 soat hajmda tashkil etiladi.

2. Pedagogik bo‘lmagan oliy ma’lumotga ega mutaxassislarni qayta tayyorlash (muhandislar, sportchilar, san’atkorlar, IT mutaxassislari, musiqachilar va boshqalar) — mazkur dasturlar odatda kamida 576 soat hajmda tashkil etiladi.

Qo‘shimcha kasbiy ta’limning asosiy provayderlari

- Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi huzuridagi A. Avloniy nomidagi Pedagogik mahorat milliy instituti;
- hududiy pedagogik mahorat markazlari;
- pedagogika yo‘nalishidagi davlat va nodavlat oliy ta’lim muassasalari;
- malaka oshirish va qayta tayyorlash institutlari;
- pedagoglarning uzluksiz kasbiy rivojlanish markazlari;
- nodavlat ta’lim tashkilotlari hamda xalqaro ta’lim loyihalari

